

CU MIRCEA ELIADE ÎN EUROPA

În 1988, după apariția cărții lui Faria despre Martin Heidegger, Televiziunea Franceză s-a gândit să asigure lucrării o cât mai bună mediatizare printr-o emisiune dedicată renumitului filosof german, sub forma unei Mese Rotunde în jurul căreia să fie numai specialiști. Se întâmplase să fiu în Franța pe când a fost difuzată emisiunea, pe care am urmărit-o cu mare atenție, sperînd că se va ajunge la un moment dat și la discutarea operei lui Heidegger. Tonul discuției devenea de fiecare dată mai aprins cînd vorbea Pierre-Maxime Schuhl. Era o punere la zid în toată regula. Doar eu picasem prost cu speranțele mele, pentru că altceva aș fi dorit să aud de la filosofii francezi. Venită din România socialistă, eram sătulă de cîte auzisem în țară despre filosoful Nae Ionescu (1), de fiecare dată cînd la Secția de Filosofie a Academiei R.S.R. venea vorba despre personalitățile filosofiei românești din epoca interbelică.

În România post-decembristă, la șapte ani de la căderea comunismului, iată că pe micul ecran apare o emisiune foarte asemănătoare în esența ei cu emisiunea vazută în '88 în Franța, chiar dacă la noi emisiunea, inițial pornită de D-na Lucia Negoită pe un alt făgaș, fusese abia ulterior deturnată. Să recunoaștem aici un semn de „europenizare“?

De data aceasta nu era însă discutată vreo carte. Pornind de la premiza implicită (și falsă) a unui Eliade ieșit din uz, emisiunea își adunase invitații îmbiindu-i cu tema RECUPERĂRII OPEREI (2) lui Mircea Eliade.

Așa i-a ispitit și pe telespectatorii care așteptau să audă ceva despre cum ar trebui să fie în zilele noastre receptată opera lui Mircea Eliade, sau măcar cum o receptaseră ei, invitații de la Masa Rotundă.

Dar ce le-a fost dat să afle urmărind „culturala“ emisiune ? Că recepția literară a operei lui Mircea Eliade în cultura română a fost și este «facilă», «sălbatică», «populară». (Sorin Antohi). Cît de facilă, sălbatică și populară trebuie să fi fost receptarea lui Mircea Eliade ca istoric al religiilor de către traducătorii săi, invitatul n-a mai spus-o.

În schimb cu acest prilej, cititorii care-și făceau griji ca nu prea înțeleg opera erudită a lui Eliade, au putut răsufla ușurați, primind repetate asigurări că nimeni în România nu înțelege opera savantă a lui Mircea Eliade (S. Antohi). De ce să-și mai facă telespectatorii probleme cu opera

prin care a devenit Eliade celebru, cînd mai bine le-ar sta să afle ceva despre «cazul politic» Mircea Eliade (Sorin Antohi).

Nu voi da însă apă la moara celor care nu s-au săturat în cei 45 de ani de comunism de discutarea «cazurilor politice» pe care le constituie unii scriitori de renume. Lăsînd de-o parte DOSARUL Eliade, voi încerca să evidențiez latura constructivă a discuției, arătînd cu ce s-au îmbogățit telespectatorii care au urmărit emisiunea dedicată lui Mircea Eliade, în ciuda deturnării subiectului de discuție.

De la un invitat, telespectatorii au avut ocazia să afle cîteva titluri de romane scrise de Mircea Eliade, care se pare că nu au prea plăcut editorilor comuniști (Alex. Mușină). Totodată ei au fost puși la curent cu prețioasa informație că romanele lui Eliade erau judecate de contemporanii săi ca pornografice (Sorin Antohi). De la același invitat, au mai aflat că în comunism «tinerii furioși» care-l citeau pe Eliade nu-i cunoșteau DOSARUL, sau că nu țineau cont de el, cum nu țineau cont nici de părerea criticilor «estetizanți». Pe atunci tinerii erau încîntați doar să-l știe pe Eliade un rebel ce s-a impus ca rebel, atît în opera literară cît și în opera științifică (S. Antohi) și că în comunism renumele lui Eliade era o revanșă pentru izolarea României (Sorin Antohi).

Mi-aș permite aici o mică observație, constatată personal. În Occident studenții care știa de Eliade, nu prea reținuseră „amănuntul” că a fost român.

Dar să continuăm. Ce au mai aflat despre «rebelul» Eliade telespectatorii? Că era anacronic chiar când își publica scrierile științifice, pentru că stilul său aparținea sfârșitului de secol 19 și începutului de secol 20 (sic!) ; că-și «învăluia conceptele în metafizică» (sic!) și că în literatura sa magică el confunda lumea fantomelor cu «sacralul» (sic !), păcălindu-i doar pe cei care nu au habar de ocultism (Dan Petrescu).

Cam astea au fost toate noutățile „culturale“ pe care telespectatorii le-au putut afla urmărind emisiunea dedicată lui Mircea Eliade. Doar un singur lucru am lăsat într-adins ne-mentionat din discuția transmisă pe micul ecran: intervențiile de mare subtilitate ale D-lui Ioan Buduca (3). Scoase din context ele ar fi fost denaturate, pentru că, lucru rar, Domnia sa pare că excelează în sesizarea nuanțelor.

NOTE ȘI CONSIDERATII MARGINALE

1. În perioada post decembristă am avut ocazia să constat că personalitatea lui Nae Ionescu nu-i irita doar pe comuniștii ce continuau peste ani lupta de clasă conjugată cu lupta împotriva fantomei unui dușman de mult dispărut, ci și pe filosofii liniei partidului care după Revoluție rămăseseră fără subiecte de meditație. Astfel, cu ocazia reeditării unei cărți -după zece ani, sub un alt titlu, și cu așa-zis „filosofice“ completări la capitolul C. Noica și Nae Ionescu -, Dl. Ion Ianoși, fost propagandist cu înalte funcții în ierarhia defunctului partid, n-a ratat prilejul de a-și publica ultimele sale „meditații“

despre filosoful Nae Ionescu. Dar să nu-și închipuie cineva că s-ar fi preocupat vreun moment de gândirea lui Nae Ionescu, când declară sus și tare că îl „preocupă în exclusivitate activitatea filosofică“ a renumitului Profesor de la Universitatea din București. Ar fi fost mult prea complicat ! Mai lesnicioasă i-a părut calea deschisă de directoarea Editurii Apostrof. Absurda acuzație de plagiat i-a părut și D-lui Ion Ianoși un excelent cal de bătaie.

Foarte probabil a dorit prin aceasta să-și arate solidaritatea cu directoarea Editurii Apostrof, care i-a publicat cartea, fiindcă, pe când se îndeletnicea și ea cu astfel de inepte acuzații, și-a primit replica cuvenită (v. Isabela Vasiliu-Scraba, *O PSEUDO-DESCOPERIRE A UNUI PSEUDO PLAGIAT*, Ed. Fundației «Ionel Perlea», 1995). Desigur nu voi relua aici inutila discuție ce a înviorat în 1995 vânzările a doua periodice. Voi observa numai jalnica contradicție care se pare ca nu-i incomodează de loc pe detractorii lui Nae Ionescu, prezentat de aceștia simultan și «fără opera» și «plagiator»: <<dacă nu are operă, unde se poate constata plagiatul?>>.

Că strălucitorul profesor de filosofie al Universității din București, Nae Ionescu, nu a lăsat în urma lui nici o «operă», în afară de cei câțiva discipoli care s-au numit Mircea Eliade, Emil Cioran, Mircea Vulcănescu, Vasile Băncila, C. Noica, și alții, este, într-un fel, adevărat. Singur nu și-a strâns în volume nici articolele, și nici cursurile predate la Facultatea de Litere și Filosofie. Ei bine, acest semnificativ „amănunt“ este primul lucru pe care se grăbesc să-l uite toți cei care vor să-l scoată, cu orice preț, pe Nae Ionescu «plagiator». Și Dl. Ion Ianoși nu face excepție, mai ales de când i-a fost pusă

sub semnul întrebării originalitatea propriilor opere.

Avînd în față cursurile litografiate, predate cîndva de Nae Ionescu și apărute în perioada interbelică, să vedem ce ar putea oricine remarca, la o simplă răsfoire a lor. În primul rînd ar putea observa că ele nu au fost îngrijite toate de o aceeași persoană. În al doilea rînd că de ele s-au ocupat preponderent cei care le stenografiaseră. De aceea, pe ici colo, se pot citi fraze incomplete sau cuvinte neînțelese și reproduse ca atare. În al treilea rînd, că atunci cînd îngrijitorul cursului absolvise Facultatea de Filosofie și avusese în plus posibilitatea să se consulte cu Nae Ionescu, în subsolul paginii, cursurile conțin trimiteri bibliografice, necuprinse în textul stenografiat, redat de data aceasta cu destulă acuratete.

De aici se poate trage o concluzie de bun simț : stenografii s-au ocupat doar de multiplicarea la repezeală a textului cursurilor, chiar și cu lacune cînd pierduseră șirul, fără să-și piardă vremea întrebîndu-l pe Nae Ionescu de bibliografie sau măcar de înțelesul acelor fraze pe care nu apucaseră să le scrie în întregime.

După moartea lui Nae Ionescu, un grup de foști studenți au publicat în volum cîteva cursuri, dintre cele litografiate inițial sub îngrijirea stenografilor. Ei nu s-au mai putut consulta cu Profesorul în legătură cu bibliografia pe care să o treacă în subsolul paginilor, asa cum procedase cîndva Dumitru Cristian Amzăr. Așa că nu au mai trecut nici o bibliografie. Au reprodus doar cursurile litografiate, completînd, pe unde era cazul, cele transcrise de stenografi, înflăcărîndu-se în discuții pe marginea celor cîndva gîndite de Nae Ionescu.

În 1943, într-o recenzie la volumele astfel tipărite,

reproșul pentru lipsa bibliografiei, s-a adus, cum era și normal, celor care au îngrijit ediția și nu lui Nae Ionescu, care nu mai era printre cei vii: «Aducem acest lucru la cunoștință, nu fiindcă am avea de spus ceva lui Nae Ionescu, ci editorilor» (v. rev. «Saeculum», iul.-aug. 1943, p.83). Ce a ieșit din asta după 1989 nu are rost să mai povestesc... Șuvoiul de rea voință, de stupiditate și de încrâncenare împotriva lui Nae Ionescu este greu de stăvilit cu niște simple observații de bun simț.

2. Pentru cei interesați de cum a decurs «recuperarea» lui Mircea Eliade în comunism aș recomanda citirea impresionantului articol publicat de Dl. Adrian Marino în rev. «Jurnalul Literar» din octombrie 1992. Să nu se sperie de lungimea articolului și nici de titlu. Pentru Dl. Adrian Marino, <<dosarul Eliade>>, donat Bibliotecii Academiei, conținea corespondența avută de Domnia sa cu Mircea Eliade. Așadar articolul cu acest titlu nu tratează «problema dosarului» în maniera foștilor comuniști, cum a tratat-o Dl. Sorin Antohi. Din articolul D-lui Marino se va mai putea afla istoria plină de peripeții a unei remarcabile cărți: HERMENEUTICA LUI MIRCEA ELIADE.

3. Dintre subtilele intervenții ale D-lui Ioan Buduca am remarcat prezentarea rîndurilor din MEMORIILE lui Eliade, scrise la moartea lui Nae Ionescu: « Moartea lui Nae Ionescu mă afectase profund; îmi pierdeam maestrul, călăuza; spiritualicește, rămăsesem <<orfan>>. Dar într-un anume sens, moartea lui mă eliberase». (Mircea Eliade, MEMORII, vol. II, Ed. Humanitas, p. 12-13). Mai edificator este desigur fragmentul în întregime, pe care îl citez din excepționala carte a D-lui. **Cornel**

Ungureanu, MIRCEA ELIADE ȘI LITERATURA EXILULUI (Ed. Viitorul Românesc, 1995), pe care însă l-aș alătura rîndurilor scrise de Mircea Eliade în revista «Rampa» din 1935 : «Politica nu mă interesează. Și numai o parte a personajelor mele se interesează întîmplător și de politică». (v. C. Ungureanu, op. cit., p.39). «Direct sau indirect noi toți, discipolii și colaboratorii lui, eram solidari cu concepțiile și opțiunile politice ale Profesorului. Moartea lui Nae Ionescu mă afectase profund...» (v. Cornel Ungureanu, op. cit., p.31). Din aceeași carte, surprinzătoare nu numai sub raport ideatic, dar și în ce privește rafinamentul stilistic al autorului, precum și umorul fin ce răzbate pe ici pe colo din paginile cărții, am reținut, cum a reținut foarte probabil și Dl. Buduca (deși nu a citat cartea D-lui Cornel Ungureanu, - și nu îi facem din aceasta nici o vină !), infimul număr de 13 articole cu nuanță politică scrise de Mircea Eliade, față de miile de articole publicate pe tema istoriei religiilor.

22 martie 1997

Publicat în rev. VIAȚA ROMÂNEASCĂ,
nr. 5-6 din 1997.